

‘Welstand’ moet en kan beter

Friso de Zeeuw

‘Om te overleven zal welstand zijn scoop moeten verbreden, niet alleen moet richten op gevelarchitectuur maar meer richting stedenbouw’. Dit citaat stamt uit 2006 en staat in het boekje ‘Welstand in ontwikkeling’. De publicatie - een coproductie van de Federatie Welstand en de Bouwfonds MAB Ontwikkeling - zag het licht ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de Federatie Welstand.

pagina uit de publicatie ‘Welstand in ontwikkeling’ (2006), met de toenmalige wethouder van Haarlemmermeer Michel Bezuijen, thans burgemeester van Zoetermeer

Ik dregde het boekje op omdat tijdens de informatie-inwinning voor het STOER-programma van de zijde van bouwbedrijven, ontwikkelaars en corporaties veel klachten werden geuit over ‘de welstand’. Welstand heet tegenwoordig ‘advisering ruimtelijke kwaliteit’, maar in het spraakgebruik is de oude term nog gangbaar, vandaar dat ik die in dit stukje gebruik.

In 2006 was precies dezelfde signalen geluiden te horen. Toen bestond brede overeenstemming dat de praktijk anders moest. Als initiatiefnemers van de publicatie pleitten we toen ook om ‘ruimtelijke kwaliteit’ beter in te bedden in het bestemmingsplan. Met de komst de Omgevingswet is dat formeel gebeurd, in het omgevingsplan. ‘Grote lijnen in plaats van details’ staat ook met grote letters in de publicatie, als het over nieuwbouw gaat.

Lang niet overal gaat het slecht; in een aantal respectabel gemeenten en regio’s gaat het prima. Daar kan de commissie in een vroeg stadium zijn opvatting kenbaar maken, op het snijvlak van stedenbouw en architectuur. Een goed beeldkwaliteitsplan, gekoppeld aan enkele welstandsrichtlijnen, bieden voldoende houvast voor het kwaliteits-gesprek. Als dat tot resultaat leidt, is detailtoetsing op individueel gebouwniveau niet nodig en niet wenselijk.

Met het ‘toevoegen van kwaliteit’ komt welstand het beste uit de verf. De andere, chagrijnige functie is het voorkomen van ‘architectonische rampen’. Als een amateur het woningontwerp tekent kan dat in een misbaksel resulteren. Het is aan de welstand om daar korte metten mee maken. Afwijzen wegens ernstige tekortkomingen; verbeter suggesties helpen dan niet.

De adviesgroep STOER heeft in par. 8.4 enkele aanbevelingen geformuleerd om het werk van de welstand te verbeteren en te stroomlijnen:

(<https://www.volkshuisvestingnederland.nl/documenten/publicaties/2025/04/24/adviesrapport-stoer---fase-1>)

Een daarvan luidt: maak als welstand een duidelijk onderscheid tussen tekortkomingen en adviezen. Bij de besluitvorming door het college van B&W is uitsluitend van belang in hoeverre aan door de welstandscommissie geconstateerde evidente tekortkomingen tegemoet is gekomen. Indien de initiatiefnemer het bouwplan heeft aangepast, maar toch wederom een negatief welstandsoordeel krijgt, wordt het plan, met de onderscheiden standpunten, doorgeleid naar het college van B&W ter besluitvorming. Dus maximaal twee maal in de welstandsommissie.

Advisering over ruimtelijke kwaliteit en toetsing vervult naar mijn mening een wezenlijke functie. Ik vind het juist daarom teleurstellend dat na 24 jaar de ontevredenheid over welstand nog zo breed klinkt. Er zijn genoeg voorbeelden in het land waar het wel goed functioneert. Juist daarom liggen verbeteringen voor het grijpen. Onze adviezen zijn te zien procesmatige hulp in het huishouding: beter, sneller en minder negatieve energie.